

НАУКОВИЙ ВІСНИК

ДРОГОБИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Серія “ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ”
МОВОЗНАВСТВО

№5 2016

ISSN 2312-6353

НАУКОВИЙ ВІСНИК

ДРОГОБИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

**Серія “ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ”
МОВОЗНАВСТВО**

Том 1

№ 5 2016

Дрогобич

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 20653-10473р

*Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет за рішенням вченої ради
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 6 від 19.05.2016 р.)*

УДК 001(051)

ББК 95.43

Н 34

Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: "Філологічні науки" (мовознавство): Збірник наукових праць. – Том 1. – № 5. – Дрогобич, 2016. – 190 с.

Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: "Філологічні науки" (мовознавство) внесено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, відповідно до Наказу Міністерства науки і освіти України № 1081 від 29.09.2014 р.

Сайт видання: www.ddpu-filolvisnyk.com.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

доктор філологічних наук, професор О. А. Бабелюк

Заступник головного редактора:

доктор філологічних наук, доцент О. П. Кушлик

Відповідальний секретар:

кандидат філологічних наук, доцент О. В. Коляса

Члени редколегії:

доктор філософських наук, професор Н. В. Скотна
доктор філологічних наук, професор Р. В. Васько
доктор філологічних наук, професор О. А. Бабелюк
доктор філологічних наук, професор Л. І. Белехова
доктор філологічних наук, професор О. Р. Валігура
доктор філологічних наук, професор В. С. Данилич
доктор філологічних наук, професор М. Ю. Федурко
доктор філологічних наук, професор С. П. Денисова
доктор філологічних наук, професор О. М. Кагановська
доктор філологічних наук, професор І. М. Колегаєва
доктор філологічних наук, професор З. Г. Коцюба
доктор філологічних наук, професор В. Г. Ніконова
доктор філологічних наук, професор Г. І. Приходько
доктор філологічних наук, доцент Л. В. Сидельнікова
доктор філологічних наук, професор О. І. Стеріополо
prof. dr. hab. S. Garton (Велика Британія)
prof. dr. hab. A. Woldan (Австрія)
prof. dr. hab. D. Budnjak (Польща)

ЗМІСТ

Потапенко С. И.	
МЕДИЙНОЕ БЫТОВАНИЕ УКРАИНСКОГО КРИЗИСА: ВЕРБАЛИЗАЦИЯ ДЕСТРУКЦИИ И СОДЕЙСТВИЯ (НА МАТЕРИАЛЕ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ НОВОСТЕЙ БИ-БИ-СИ).....	6
Артеменко І. О.	
МЕТАФОРА ЯК ЗАСІБ СИМВОЛІЧНОГО ВИРАЖЕННЯ СПЕЦИФІЧНИХ РИС ПІВНІЧНОАМЕРИКАНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ СУБКУЛЬТУРИ.....	11
Бабчук Ю. Й.	
ПРОСОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ВИГУКІВ РІЗНИМИ ВІКОВИМИ ГРУПАМИ.....	16
Бердіна О. О.	
РОЛЬ ЗАПОЗИЧЕНЬ В ЕВОЛЮЦІЇ ГРАДАЦІЙНОГО ЗНАЧЕННЯ ДІЄСЛІВ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ Й НАСТРОЮ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	19
Бехта І. А., Доскоч І. О.	
СПЕЦІФІКА РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ХУДОЖНЬОГО НАРАТИВУ В СТРУКТУРІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	24
Бешлей О. В.	
КОНЦЕПТ <i>YOUTH</i> В АНГЛОМОВНИЙ КАРТИНІ СВІТУ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ).....	27
Біляніна В. І.	
НАРАТИВНИЙ ТИП ДІАЛОГОВИХ СТРАТАГЕМ У КИТАЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ XVIII – XXI СТ.	32
Борисенко Т.И., Микешова Г.П., Петрова Е.И.	
ВЛИЯНИЕ ОСОБЕННОСТЕЙ НАУЧНОГО ФУНКЦИОНАЛЬНОГО СТИЛЯ НА ОТБОР МОДАЛЬНЫХ ГЛАГОЛОВ, ПРЕДНАЗНАЧЕННЫХ ДЛЯ АНАЛИЗА.....	35
Буднік А. О.	
ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ДИСКУРСУ В ПИСЕМНІЙ ТА УСНІЙ КОМУНІКАЦІЇ.....	39
Буш Ж. В., Мехтієва Кямаля	
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ ЗАСОБІВ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ <i>LUMIÈRE</i> У ФОТОГРАФІЧНОМУ ДИСКУРСІ	43
Висоцька Г. В.	
ЕКСТРАЛІНГВІСТИЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗВЕРТАННЯ ЯК ЗАСОБУ ІНТИМІЗАЦІЇ.....	47
Висоцька Г. В., Коробська Н. В.	
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СЕМАНТИЧНИХ ТА МОРФОЛОГІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК СИНОПТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧASNІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	51
Вялікова О. О.	
ПРАГМАТИКА КРЕОЛІЗОВАНОГО ВІРШОВАНОГО ТЕКСТУ В КУЛЬТУРОЛОГІЧНІЙ ЛІНГВОСЕМІОТИЦІ.....	56
Гайденко Ю. О.	
ВПЛИВ ПРАГМАТИЧНОГО КОМПОНЕНТА НА КОНОТАТИВНУ СКЛАДОВУ ЛЕКСИЧНОГО ЗНАЧЕННЯ СЛОВА.....	60
Галас А. С.	
СЕМІОТИКА Й КРИТИКА ПЕРЕКЛАДУ ДРАМИ: ТОЧКИ ДОТИКУ ТА ВПЛИВУ.....	64
Гарлицька Т. С.	
ЛЕКСИКА РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ ЯК ВИЯВ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОЇ СВІДОМОСТІ МІСТЯН.....	69
Глушук-Олея Г. І.	
ФОРМИ ПОМ'ЯКШЕНОГО ЗАПЕРЕЧЕННЯ В ІСПАНСЬКІЙ МОВІ.....	72
Голоцукова Ю. О.	
ЗВ'ЯЗОК МІЖРІВНЕВОЇ КАТЕГОРІЇ РЕЗУЛЬТАТИВА З ДІЄСЛІВНИМИ ГРАМАТИЧНИМИ КАТЕГОРІЯМИ.....	76
Грибінник Ю. І.	
СКОРОЧЕННЯ ТА АБРЕВІАТУРИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ГЕОДЕЗИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ	80

Грималовський І. С. ІНВЕРСІЯ В БОГОСЛОВСЬКУМУ СТИЛІ (НА ПРИКЛАДІ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОЇ ПОЕЗІЇ XVIII – ПОЧАТКУ XIX СТ.).....	84
Гриня Н. О. СУЧASNІ ЛІНГВІСТИЧНІ ТЛУМАЧЕННЯ КОНТРАСТУ ЯК ЗМІСТОВОЇ КАТЕГОРІЇ ТЕКСТУ.....	88
Грінченко Н. О. ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ВЕРБАЛЬНИХ РЕПРЕЗЕНТАЦІЙ ФОНОВИХ ЗНАНЬ У НАЗВАХ АНГЛОМОВНИХ КІНОФІЛЬМІВ.....	93
Гродський І. Я. МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЗВЕРТАНЬ В АНГЛІЙСЬКИХ ЛІЦАРСЬКИХ РОМАНАХ XII – XV СТ.	96
Гузенко С. В., Ляшок О. Р. СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ У ПУБЛІЦИСТИЦІ О. ЗАБУЖКО.....	100
Дем'янчук Ю. І. РІЗНОВИДИ КОРПУСУ ТЕКСТІВ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ ДОКУМЕНТІВ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ.....	104
Денисюк Ю. І. ТИПИ ПРЕЗИДЕНТСЬКИХ МЕМОРАНДУМІВ БАРАКА ОБАМИ: СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ.....	108
Євтушенко Н. І., Кечеджі О. В. СЛОВОТВІРНІ ЕЛЕМЕНТИ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ АНГЛОМОВНИХ ЛЕКСИЧНИХ ІННОВАЦІЙ.....	112
Загородня Л. З. ФРЕЙМОВЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ЕТАП ГРАМАТИЧНОГО СТРУКТУРУВАННЯ ЦІЛЬОВОГО ТЕКСТУ.....	116
Задко Т. П. ЗБЕРЕЖЕННЯ СТИЛІСТИЧНИХ ФУНКЦІЙ АРАБСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ПІД ЧАС ІХ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	120
Іванотчак Н. І. СХЕМНІ ОБРАЗИ ЯК ПЕРЕДКОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА ЕМПАТІЇ.....	124
Іщенко Н. Г. ТЕКСТ – ЦЛІСНА МОВНА Й МОВЛЕННЄВА СТРУКТУРА.....	128
Кайсіна Д. М. СТРАТЕГІЇ МОВЛЕННЄВОГО ВПЛИВУ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ ІДЕАЦІЇ.....	131
Кивенко І. А. СТИЛИСТИЧЕСКИЕ СРЕДСТВА ИНТЕНСИФИКАЦИИ РЕЧЕВОГО АКТА БЛАГОДАРНОСТИ (НА МАТЕРИАЛЕ АНГЛОЯЗЫЧНОГО ХУДОЖЕСТВЕННОГО ДИСКУРСА).....	136
Кійко С. В. ОМОГРАФІЧНИЙ ФОНД СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ.....	141
Климентова О. В. ВЕРБАЛЬНА ЕКСПЛІКАЦІЯ КОНЦЕПТУ ТІЛО В ХРИСТИЯНСЬКУМУ ДИСКУРСІ.....	146
Ковалюк Ю. В. ДО ПИТАННЯ ПРО ФРАЗЕОЛОГІЧНУ КАРТИНУ СВІТУ.....	151
Коваль Р. С. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЇ ФІЗИЧНОЇ Й МЕДИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	155
Коржак З. З. ПРЕДИКАТИВНІСТЬ У НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕННЯХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	159
Короткова Л. В. ЛІНГВОСИНТЕЗ ЯК МЕХАНІЗМ СТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНОГО КРЕАТИВНОГО ДИСКУРСУ: ДІАЛЕКТИЧНИЙ ПІДХІД.....	164
Кочукова Н. І. ПРОЯВИ АВТОРСЬКОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ В МОВОЗНАВЧИХ ТЕКСТАХ НАУКОВОГО ТА НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОГО ПІДСТИЛІВ.....	168

УДК 821.111.09 «11/14»

МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЗВЕРТАНЬ В АНГЛІЙСЬКИХ ЛИЦАРСЬКИХ РОМАНАХ ХІІ – XV СТ.

Гродський І. Я.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Статтю присвячено дослідженняю прагматичних характеристик звертань у середньоанглійських лицарських романах. Аналіз лицарських романів показав, що функціональний клас мовних одиниць звертань у середньоанглійській мові може бути маркований різними конструкціями. Поруч із номінальними формами звертання досліджуються нові тенденції у функціонуванні іншого засобу вираження зверненості в середньоанглійській мові – апелятивні займенники.

Ключові слова: лицарський роман, звертання, мовленнєвий акт, комунікативна ситуація, ілокуттивна сила.

Гродский И. Я. Языковые средства выражения обращений в английских рыцарских романах XII–XV вв.
Статья посвящена исследованию прагматических характеристик речевого акта обращений в среднеанглийских рыцарских романах. Анализ рыцарских романов показал, что функциональный класс языковых единиц обращений в среднеанглийском языке может быть маркирован различными конструкциями. Рядом с номинальными формами обращения исследуются новые тенденции в функционировании другого средства выражения обращенности в среднеанглийском языке – апеллятивные местоимения.

Ключевые слова: рыцарский роман, обращение, речевой акт, коммуникативная ситуация, илокуттивная сила.

Grodskyi I. Ya. Linguistic means of expression of addresses in the Middle English romances of the 12th – 15th centuries. The article seeks to highlight the characteristics of the speech act of address in the Middle English romances. The analysis of romances holds that the functional class of linguistic units of address in the Middle English may be marked with different constructions. New tendencies in the functioning of appellative pronouns as a means of speech addressee-orientation expression in the Middle English are examined along with the nominal forms of address.

Key words: Middle English romance, address, speech act, a communicative situation, illocutionary force.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв’язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема опису комунікативної дії звертання лежить в особливій площині досліджень, що зумовлюється несиметричністю відносин між формою висловлень і їхнім змістом. Нині спостерігається нестача системних діахронічних досліджень звертань, що зумовлює **актуальність і новизну** такої розвідки.

Метою статті є виявлення прагматичних ілокуттивних характеристик звертань у середньоанглійських лицарських романах. **Об’єктом** – звертання в середньоанглійських лицарських романах, предметом – комунікативно-прагматичні властивості звертань у середньоанглійських лицарських романах. **Матеріалом** для аналізу слугують звертання, дібрани з англомовних лицарських романів ХІІ–XV ст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Функція звертань полягає у маркуванні рольових і соціальних відносин, які встановлюються в рамках комунікативного акту. Факт уживання того чи іншого звертання мусить неодмінно свідчити про певну ситуацію, мікроклімат спілкування та його тональність. Питання, дотичні до звертання, привертали увагу І.О. Бодуена де Куртене та О. О. Потебні, Г. Еріманна, К. Бруннера, Б. Мільйоріні, С. Лануцца. Форми звертання, пов’язані з

мовним етикетом, були предметом дослідження С. К. Богдана, Я. К. Радевич-Винницького, І. Т. Пійрайнена, С. Г. Тер-Мінасової, Н. І. Формановської, В.П. Пономаренко, Н.М. Фірсової, І.В. Корнійко, а також П. Браун і С. Левінсон, котрі розробили теорію ввічливості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ми розглядаємо звертання як важливий соціо-й психолінгвістичний феномен, оскільки реалізація його засобів значною мірою залежить від таких чинників, як соціальний стан учасників мовленневого акту, їхній вік, службові й персональні стосунки, ступінь спорідненості, освіта, виховання, характер, смаки тощо. Звертання є також однією з центральних одиниць мовленнєвого етикету. Звідси випливає його зв’язок із проблемами культури мови. Етичний аспект звертання тісно пов’язаний із культурологічним у широкому розумінні [7, с. 9], напр.:

(1) *Arthour con onsware, / & sayd, "sir corays knuzt,
/ Ifhou craue batayl bare, / Here fayles rou not to fyz."* (SG, I. XII. 275-278) – Відповідь Йому Артур: «**Вельмишановий лицарю**, якщо Вас порадує поєдинок, ніхто Вам не відмовить».

(2) *Lefdi, me queen, / And Horn ich schal thee
fecche,* (KH, 354-355) – «**Моя дорога леді, моя королева**, / я поверну Вам Хорна».

Стосовно морфологічної експлікації звертання більшість учених дотримуються визначення, поданого у «Словнику лінгвістичних термінів», згідно з яким звертання – це використання іменників, займенників, субстантивованих прикметників чи

еквівалентних їм словосполучень для називання осіб і предметів, до яких звернена мова; синтаксично звертання оформлюється зазвичай суперсегментними (просодичними) засобами [9, 276]. Як свідчать дослідження явища звертання, морфологічні засоби його вираження є універсальними, принаймні в германських мовах. Це іменники або субстантивовані частини мови, займенники. Розбіжності стосуються, звичайно, складу парадигм номінальних і прономінальних форм звертання, зумовлених системою кожної конкретної мови.

Для звертань середньоанглійської мови характерні адекватні номінації, які вказують на статеві, вікові, статусно-рольові характеристики адресата на зразок: *kyng* (KH, 208, 665); *yon king* (AMA, II. 1784); *sir cortays knyzt* (SG, I. XII. 276); *schir knycht* (Lancelot, 558); *knight* (KH, 1320); *palmare* (KH, 1105); *leue fere* (KH, 1013); *lefdi* (там само, 352); *quen so dere* (там само, 1210); *felawe* (BH, 118); *dere dame* (SG, I. XXI. 470); *madame* (AA, 745); *damasele* (BH, 1125); *sire emperur* (BH, 3085); *lordinges* (BH, 2957); *lordes* (Gamelyn, I. 26, III. 331, IV. 473); *louerd* (HD, 617); *lord* (BH, 385); *lege lorde of my lyf* (SG, II. III. 545); *massager* (BH, 4262); *palmer* (BH, 2053); *bachelor* (BH, 3731); *gouernour* (SG, I. X. 225); *berman* (HD, 866); *porter* (Gamelyn, V. 573); *fischer* (GW, 2449); *hunters* (Tristrem, I. 505); *mayster* (HD, 1136); *marchaunt* (Tristrem, II. 1543); *man* (Isumbras, 250); *traitour* (GW, 3200); *traytour* (Athelston, 761); *christen* (GW, 1348); *pilgrim* (GW, 2043); *Gode sir* (SG, II. XIV. 811); *Sir* (AA, 1169); *Ser* (Isumbras, 233); *Sir conquerour* (AMA, I. 831); *Sire* (BH, 3741). Адекватність номінації означає відповідність уживаної форми звертання характеристиці адресата й комунікативній ситуації. Перелік адекватних звертань значно урізноманітнюється та розширяється в XIV–XV ст.: *sere* (Athelston, 109); *syr* (SL, 95; Emaré, 418); *syre* (SL, 918); *schir* (Lancelot, 578).

Неадекватні номінації, тобто ті, які позначають невідповідність уживаної форми звертання характеристиці адресата й комунікативній ситуації, здійснюються одиницями на зразок: *fader* (SD, 681); *my fadyr* (Emaré, 172); *moder* (FB, 325); *felaze* (=brother) (KH, 1533); *brodyr* (SL, 854); *brother* (AA, 1067); *brothere* (Gamelyn, II. 175); *doughter* (BH, 1437; SD, 680; GW, 87); *sone* (AA, 1756; FB, 90, 375, SD, 701; GW, 3427); *neview* (nephew) (AMA, I. 689); *child* (=young man) (KH, 201; Tristrem, I. 655); *cosin* (AMA, I. 343); *yonge men* (Gamelyn, V. 634); *swetyng paramour* (sweet lover) (SL, 303). Вони супроводжуються фразами, які здебільшого підкреслюють якісні або відносні (причетність до божественного, умовне включення в родину) характеристики співрозмовника: *Lord Crist* (BH, 2713); *Iesu Crist* (HD, 595); *Allweland God* (all-ruling God) (AMA, I. 397); *Deus* (HD, 2096, 2114); *gode leman* (BH, 2182); *leue child* (KH, 1457); *leue son* (FB, 316); *leue fere* (KH, 1013); *leue sire* (HD, 909); *mi leve* (AA, 319); *leve leman* (AA, 2378); *my leman* (SL, 717); *my creature* (beloved) (SL, 745); *leve moder* (SD, 697); *leve sone* (Isumbras, 166); *min hende sone* (SD, 595); *my dere* (SG, III. XIV. 1492); *my dere sun* (SD, 1081); *dere love* (AMA, I. 703); *mi frende* (GW, 154); *my lefty frende* (SL, 858).

Ми дотримуємося думки про те, що форма звертання, її вживання та функціональне навантаження детермінуються комунікативною ситуацією. Комуникативна ситуація є досить загальним поняттям, яке не має однозначної дефініції. Більшість дослідників зараховують до комунікативної ситуації соціальні фактори чи умови спілкування. У термінах теорії когнітивної обробки дискурсів такі умови становлять соціальний контекст, що утворюється категоріями: приватне, суспільне, інституційне, формальне, неформальне, які, у свою чергу, можуть далі аналізуватися в термінах таких категорій: позиції, властивості, стосунки, функції [2, 23]. До соціальних чинників реалізації конкретного акту звертання У. Піпер [14, 18] зараховує, з одного боку, адресата й адресата, а з іншого – соціальне середовище, що складається із соціально-культурного досвіду комунікантів, певної соціальної структури суспільства, яка актуалізується в конкретній соціальній ситуації. Така позиція визначає загальні засади дослідження чинників форм звертання і форм його вживання. Отже, комунікативна ситуація є своєрідним середовищем, у якому «народжується» й «живе» та чи інша форма звертання, напр.:

(3) *Astow art Lord so fre, / Thou lete me never spille.* (Sir Tristrem, I. 395–396) – «Боже, велиodusний, не дай мені загинути».

(4) *"Man, wylt thou leve on my lay / And doo alle thy goodes away / And helpe me in my fight"* (Sir Isumbras, 250–252) – «Чоловіче, відкинь свої Боги / повір у мою релігію / допоможи мені у боротьбі».

Соціальні ролі та соціальний статус, безумовно, пов’язані між собою, проте вони є різноплановими поняттями. Соціальна роль – це величина змінна, особливо якщо йдеться про короткосучасні ролі. У повсякденному спілкуванні кожна мовленнєва особистість щохвилини грає певну соціальну роль, яка визначається довготривалими/постійними або короткосучасними характеристиками людини. Постійною характеристикою, яка визначає соціальну роль комуніканта, виступає стать. До довготривалих, хоча й змінюваних, характеристик належать вік, професія, становище в сім’ї. До ролей, які визначаються вказаними характеристиками, зараховуємо, наприклад, ролі короля – *kyng* (KH, 208, 665), королеви – *quen so dere* (KH, 1210), лицаря – *knycht* (Lancelot, 3473), матері – *moder* (FB, 325), батька – *fader* (AMA, III. 2735), брата – *brodyr* (SL, 854), дочки – *doughter* (SD, 680), сина – *sone* (AA, 1756), двоюрідного брата – *cosin* (AMA, I. 343), племінника – *neview* (AMA, I. 689), дитини – *child* (KH, 1457) тощо. До нетривалих або короткосучасних соціальних ролей мовної особистості належать ролі купця – *marchaunt* (Tristrem, II. 1543), гостя – *man* (Isumbras, 250), єпископа – *bysschop* (Athelston, 364), пілігрима – *palmer* (Isumbras, 517), рибака – *fischer* (GW, 2449), мисливця – *hunters* (Tristrem, I. 505), вантажника – *berman* (HD, 866), зрадника – *traytour* (Athelston, 761) тощо. Із цього випливає, що соціальні ролі слугують маркерами функціонального навантаження, позиції особистості в соціальному середовищі в певний період часу – короткий або тривалий [10, 30].

Звертання, що сигналізують про наявність максимальної різниці в соціальному статусі учасників розмови, виражені конструкціями типу **гонорифічний прикметник + титул**. Труднощі у відтворенні цих форм пов’язані в цьому випадку з атрибутивним гонорифічним прикметником, який збільшує дистанцію між героями лицарських романів. Водночас його не потрібно інтерпретувати в прямому значенні: він лише є частиною усталеної етикетної формули, характерної для свого часу, що засвідчує більшу повагу до адресата [8, 174]. Наприклад, у північному діалекті можемо зустріти такі апелятиви: *mi swete thing* (Tristerm, II. 1866), *mi leman fair and swete* (Tristerm, III. 3303), у північно-західному центральному – *cortays knyzt* (SG, I. XII. 276), *gode sir* (SG, II. XIV. 811), *lege lorde* (SG, II. III. 545), у північно-центральному – *yon king* (AMA, II. 1784), *Allweldand God* (all-ruling God) (AMA, I. 397), *dere love* (AMA, I. 703), у північно-східному центральному – *fayr ladye* (Emaré, 703), *my dere sone* (там само, 844), *swete syr* (там само, 970), у східно-центральному – *leue fere* (KH, 1013), *leue child* (KH, 1457), у південno-східному – *swetyng paramour* (sweet lover) (SL, 303), *my lefty frende* (там само, 858), у південno-східному центральному – *leve moder* (SD, 697), *min hende sone* (там само, 595), *my dere sun* (там само, 1081), у східно-центральному з впливом південного – *gode leteman* (BH, 2182).

Зауважимо, що, як свідчать діахронічні дослідження, система апелятивних займенників у сучасній англійській мові була такою не завжди. Стосунки між комунікантами від інтимних до дистанційних регулювались на різних етапах розвитку англійської мови по-різному [4, 137]. Морфологічний загалом структурні зрушень зіштовхнулися протягом середньоанглійського періоду (XII–XV ст.). У XIII ст. повністю зникла, як і в інших германських (і не тільки германських) мовах, двоїна іменника [1, 101]. У 2-ї особі однини форма іменного відмінка *þū* перетворилася на *þou* (*thou*), до того ж, замість кількох форм непрямих відмінків, розвинулася лише одна об’єктна форма – *thee*. У множині їм відповідали *ye* (*ge*) й *yow* (*gew, ou*) [3, 55].

Досить рано суб’єктна форма множини *ye* (як і її відповідники в романських мовах) почала виступати як субститут *thou* у звертанні до однієї особи [6, с. 69]. Проте вже в XIII–XIV ст. об’єктна форма *you* (*yow*) «вам, вас» почала вживатися замість так само об’єктної, але сингулярної форми *thee* «тобі, тебе» й навіть номінативної *thou* «ти» як шанобливі звертання до однієї особи, спочатку вищої, а згодом і рівної за соціальним рангом. Цілком можливим видається вплив французької мови, в якій «увічливі» *vous* «Ви» на той час було вже досить поширенім, що вже назначали дослідники історії англійської мови [1, 103].

Трансформація займенникової системи стала причиною зрушень у дієслівній парадигмі, проявом яких було зменшення кількості флексивних форм, а форми 2-ї особи однини почали виходити з ужитку. Щоправда, вони (передусім суб’єктна *thou* «ти») ще використовуються як поетичний засіб стилізації.

Лише у ХХ ст. англійський займенник 2-ї особи множини *you*, що виконував функції форми ввічли-

вості, нейтралізувався, витіснивши тепер уже застаріле *thou* «ти» і набувши, отже, універсальної функції у звертанні. Однак застарілі форми (тобто *ye*, *thou* або *thee*) теж подекуди вживаються ще й тепер як виразні стилістичні засоби, зокрема, в поезії [13, 1761].

Що ж до старих форм однини (*thou* і *thee*), то вони зустрічаються також у фольклорних піснях, у діалектному мовленні в північній Англії, зокрема в Йоркширі, переважно в мовленні представників старшого покоління та іноді у Шотландії [12, 193].

В англійському мовленні шотландців може створюватися протиставлення форм особових займенників 2-ї особи за ознакою числа. Існування цієї суттєво діалектної й стилістично маркованої форми трактується як намагання «заповнити відсутню ланку в системі прономінальних форм звертання», навіть «тяжіння англійської прономінальної системи до двоелементної» [6, 70–71], тобто своєрідний вияв зворотного розвитку.

Сучасна англійська стала фактично єдиною германською мовою, що не має саме «ввічливих» форм 2-ї особи. За таких умов «усі рєгістри контактів, від підкresлено офіційних до грубо фамільярних, передаються іншими засобами мови – інтонацією, вибором відповідних слів і конструкцій» [11, 4]. Маються на увазі власні імена й титули, а також «увічливі» дієслівні форми, вигуки тощо.

Типові етикетні форми звертання – це своєрідний мовний фонд, що наче регулює суспільні та особисті стосунки між носіями цієї мови [5, 185].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Суспільний розвиток Англії в XII–XV ст., зміни її соціально-економічного устрою, що привели до зміни соціального складу, а також змін в системі соціальних цінностей і норм спричинили модифікації парадигми форм звертання. Комплексний підхід до вивчення звертання як етикетної одиниці дав змогу установити діалектичну єдність номінативно-змістового боку звертання з його прагматичною і стилістичною функціями. При цьому прагматичний зміст звертання кваліфікується як компонент семної структури слова, що матеріалізує екстралингвістичну інформацію, яка співвідноситься з комунікативно-прагматичною ситуацією чи з її окремими параметрами. Тенденція до спрощення стосується як лексичної реалізації форм звертання (відмова від уживання титулів), так і лексичного оточення форм звертання: зменшення/спрощення дескрипторів звертання.

Збереження певних реліктових форм на рівні діалектного мовлення є, як відомо, досить поширеним явищем у багатьох мовах. Збереглися так само діалектні варіанти *you* : *ya* (у центральній частині Англії) або *ee* (на південному заході). Форма *ye* зрідка вживається також у розмовному мовленні у випадках на зразок *how d'ye do?* – «здрастуйте; як ся маєте?».

Доречним видається зазначити, що максимальна уніфікація займенникового звертання в сучасній англійській літературній мові створює чималі труднощі для перекладу, передусім художнього, оскільки в мові перекладу досить часто важко зробити вибір між «ти» або «Ви». Саме цей аспект дослідження звертання вбачаємо перспективним у подальших наукових дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бруннер К. История английского языка : в 2 т. / К. Бруннер ; пер. с нем. С.Х. Васильевой. – М. : Изд-во иностр. лит., 1955. – Т. II. – 1955. – С. 387–392.
2. Дейк ван Т. А. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1989. – 312 с.
3. Ильиш Б. А. История английского языка / Б. А. Ильиш. – М. – Л. : Учпедгиз, 1935. – 144 с. – С. 138–143.
4. Корнійко І. В. Звертання як динамічний засіб вираження зверненості мовлення (на матеріалі сучасної німецької мови) : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / І.В. Корнійко; Київ. держ. лінгв. ун-т. – К., 2000. – 218 с.
5. Морозова И. Б. Обращение как одна из основных речеэтикетных единиц в современном английском языке / И. Б. Морозова, Е. В. Сорочинская // Записки з романо-германської філології. – Одеса : Латстар, 2000. – Вип. № 8. – С. 180–190.
6. Оликова М. А. Обращение в современном английском языке / М. А. Оликова. – Львов : Вища шк., 1979. – С. 81–83.
7. Пономаренко В. П. Еволюція засобів звертання в іndoєвропейських мовах: компаративно-типологічний аспект : автореф. дис. ... доктора філол. наук : спец. 10.02.17 / В. П. Пономаренко ; Кіїв. нац. лінгвіст. ун-т. – К., 2010. – 32 с.
8. Рущак О. Звертання у художньому тексті: проблеми відтворення (на матеріалі шекспірової трагедії "Hamlet, Prince of Denmark" та її українського перекладу Григорія Кочура / О. Рущак // Іноземна філологія. – Львів, 2014. – Вип. 127. – Част. II. – С. 170–177.
9. Словарь лингвистических терминов / под ред. А.Ахмановой. – М. : Сов. энциклопедия, 1956. – 607 с.
10. Формановская Н. И. Речевой этикет и культура общения / Н. И. Формановская. – М. : Высш. шк., 1989. – 159 с.
11. Формановская Н. И. Речевой этикет. Русско-английские соответствия / Н. И. Формановская, С. В. Шевцова. – М. : Высш. шк., 1992. – 80 с.
12. British phrasebook / [E. Bartsch-Parker, S. Burgen, R. Crowe et al.]. – Hawthrone : Lonely Planet Publ., 1999. – 300 p.
13. Klein E. A Comprehensive Etymological Dictionary of the English language / E. Klein. – I-II. – Amsterdam-London-New York : Elsevier Publ. Co., 1966–1967. – 1776 p.
14. Pieper U. Zur Interaktion linguistischer, sozialer und biologischer Variablen im Problemkreis der "Anrede" / U. Pieper // Anredeverhalten. – Tübingen : Narr Verlag, 1984. – S. 9–24.